

Nr 8.

Ankom till riksdagens kansli den 23 maj 1946 kl. 12 m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande över väckt motion om framläggande av en plan för utveckling och inriktning av landets produktiva resurser m. m.

I en inom första kammaren väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 189, ha herrar *Öhman* och *Linderot* föreslagit, dels att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer, att så snart ske kan och senast vid 1947 års lagtima riksdag en plan framlägges för utvecklingen och inriktningen av landets produktiva resurser, i vilken samhällsekonomiska plan den direkta statsbudgeten ingår som en reglerande och balanserande faktor, samt att i fortsättningen regelbundet framläggas dylika planer, dels ock att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om förslag angående inrättande av ett permanent statligt planeringsverk eller planeringsinstitut för uppgörande av de nödvändiga planerna och prognoserna för samhällsekonomiens utveckling.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionen från konjunkturinstitutet, Sveriges industriförbund, Kooperativa förbundet, Landsorganisationen i Sverige, Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet landsbygdens folk. Samtliga de hörda organisationerna avstyrka motionen.

Konjunkturinstitutet yttrar sig icke om den politiska och organisatoriska frågan men ifrågasätter lämpligheten av att konjunkturinstitutet skulle inlemmas i ett eventuellt planeringsverk. Institutet anser, att en klar boskillnad bör göras mellan institutet såsom fristående vetenskaplig forskningsinstitution och den planering, som från politiska premisser verkställs av andra statliga instanser, vilket icke kan hindra, att institutet bör ha att verkställa en del av de utredningar på vilka planeringen måste grundas.

Industriförbundet framhåller, att vårt land icke är någon isolerad ekonomisk enhet med obegränsade möjligheter till autonom långsiktig planeringspolitik. En generalplanering för flerårsperioder är därför praktiskt ogenomförbar. Erforderlig statlig konjunkturpolitisk och kortsiktig ekonomisk planering bör kunna utformas inom ramen av den förefintliga förvaltningsorganisationen.

Kooperativa förbundet påpekar, att det utmärkande för vårt folkhushåll är dess stora beroende av världsmarknaden, vilket bl. a. visas av att exportkvoten före kriget uppgick till mellan $\frac{1}{4}$ och $\frac{1}{3}$. Eftersom exportindustrierna alltid komma att beröras av växlingarna på världsmarknaden, är det betydelsefullt, att det inre produktionsprogrammet inte bara göres omfattande utan också elastiskt. En i detalj utarbetad plan för produktionslivet i ett högindustrialiserat och av världsmarknaden beroende folkhushåll innebär i sig själv en bundenhet, som är

Bihang till riksdagens protokoll 1946. 12 saml. 2 avd. nr 8.

ägnad att motverka i stället för att främja effektiv beredskap mot en utifrån kommande ekonomisk kris. Inte ens den mest omsorgsfulla planering av ett lands produktionsliv kan förutse, när en från världsmarknaden kommande kris kan bryta ut eller av hur lång varaktighet den kommer att bli. Åtgärder för att möta nedgång i sysselsättningen inom exportindustrierna äro visserligen nödvändiga i varje krisbekämpande program, men de torde bli mera verksamma, om de kunna lämpas efter läget än om de ingå i ett på lång sikt bundet investeringsprogram. Att sätta sin lit till väsentligen en expansion av den inhemska efterfrågan för övervinnande av en depression torde få anses som ett betydligt sämre hjälpmedel i en krissituation än en politik, som tar sikte på att snabbt och smidigt flytta investeringarna från det ena till det andra området.

Landsorganisationen anser, att kravet på en långsiktig planering av samhällsekonomin bör tillgodoses och att årliga prognoser och planer ha ett visst berättigande, varför de i varje års budget förefintliga prognoserna borde erhålla en fastare utformning. Dylika planer och prognoser få emellertid icke göras alltför detaljerade och torde i allmänhet böra uppgöras med breda marginaler. Enligt landsorganisationens mening föreligga för närvarande icke förutsättningar för en detaljerad långtidsplanering för hela näringslivet. Det ifrågasatta planeringsverket synes ej heller vara ett lämpligt organ för den mera begränsade uppgiften att planlägga verksamheten inom vissa områden. Det måste bli ett jätteämbetsverk, som skulle leda till administrativa otympligheter. Effekten skulle minskas och byråkratiseringen växa, om allt skulle dragas samman till ett enda allomfattande planeringsverk. Däremot anser landsorganisationen det angeläget, att investeringsverksamheten inom skilda områden bättre koordineras, vilket förutsätter erforderliga resurser och utredningsorgan. Ett eller flera permanenta samhällseliga organ böra dessutom tillskapas, som äro kapabla att handlägga de stora strukturrationaliseringsfrågor, som äro till finnandes inom avsevärda delar av näringslivet.

Lantbruksförbundet kan icke finna, att förverkligandet av det i motionen framförda önskemålet skulle för jordbrukets del medföra några fördelar, som skulle kunna uppväga olägenheterna.

Riksförbundet landsbygdens folk är av den uppfattningen, att "planeringskommissionens" arbete först bör bli föremål för ytterligare prövning och analys och att man för jordbrukets del bör avvakta de förslag, som komma att framläggas av 1942 års jordbruksutredning, innan mera konkreta projekt utformas.

Utskottet.

För egen del får utskottet anföra följande.

En planering i stort för utnyttjande av landets produktiva resurser bör enligt utskottets uppfattning helt visst vara av värde för alla parter. Utskottet anser emellertid, att planeringsverksamheten, om den skall giva önskat resultat, bör bedrivas efter väsentligen andra linjer än som i motionen angivits. Det får nämligen anses helt uteslutet, att i ett samhälle som vårt, vars näringsliv är i så hög grad baserat på export, såsom i motionen föreslagits göra upp detaljerade

flerårsplaner, vilka skulle kunna garantera en på samma gång fullständig och effektiv samt jämn sysselsättning inom alla delar av näringslivet. Dylika planer skulle svårligen kunna anpassas efter de i stor utsträckning oförutsebara konjunkturvaxlingarna på världsmarknaden. Det synes i stället vara angeläget, att planeringsverksamheten tager sikte på att i största omfattning söka lämpa de åtgärder, som behöva vidtagas, allt efter det aktuella lägets krav för att på så sätt så effektivt som möjligt söka motverka ogynnsamma inflytelser utifrån på det ekonomiska livet.

Utskottet anser det önskvärt, att de årliga prognoser för samhällsekonomin, som redan nu regelmässigt lämnas, om möjligt erhålla en fastare utformning. Vidare föreligger enligt utskottets mening ovedersägligen på vissa områden av näringslivet behov av rationalisering i olika avseenden, därvid även samhällets medverkan kan visa sig erforderlig. Utskottet kan däremot icke dela motionärernas uppfattning i fråga om lämpligheten att för ändamålet inrätta ett planeringsverk av i motionen angivet slag. Det förefaller utskottet i stället mera ändamålsenligt, om statsmakterna i samverkan med det enskilda näringslivet fortsätta på de vägar, som redan beträffs, och i görligaste mån söka bringa samstämmighet mellan enskilda och samhällseliga åtgärder för vinnande av en jämn och trygg utveckling.

Utskottet vill dessutom erinra om att riksdagen de senaste åren begärt ett flertal utredningar inom olika områden av samhällslivet, vilka skulle ha till ändamål att — envar inom sitt område — få till stånd en planering på längre sikt. Utskottet syftar härvid på de av riksdagen begärda utredningarna dels angående åtgärder mot landsbygdens avfolkning (riksdagens skrivelse 1944: 437), dels angående befolknings- och näringsförhållanden i Sverige (riksdagens skrivelse 1945: 536), dels ock angående samhällsplanering och beskattning av jordvärdestegring m. m. (riksdagens skrivelse 1945: 538). I allt fall synas resultatet av dessa utredningar böra avvaktas, innan ytterligare åtgärder vidtagas.

Då utskottet såsom av det anförda framgår icke kan finna, att ett bifall till motionen skulle medföra ökade förutsättningar för ett effektivt utnyttjande av landets produktiva resurser eller för ökad behovstillfredsställelse, får utskottet hemställa,

att ifrågavarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 14 mars 1946.

På utskottets vägnar:

IVAR EKSTRÖMER.

Närvarande: Herrar Ekströmer, Heüman, Franzon, Nils Elowsson, Albert Andersson, Birger Andersson, Rosenberg* och Römberg.**

* Ej närvarande vid justeringen av utlåtandet.

Reservation

av herr *Ekströmer*.
